

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 169/2021-83

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára (sudca spravodajca), zo sudkyne Jany Laššákovvej a sudcu Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], všetci [REDACTED], zastúpených advokátskou kanceláriou [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], v mene ktorej koná konateľ a advokát [REDACTED], [REDACTED], proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach č. k. 11 Co 448/2017 z 21. februára 2018 a uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2 Cdo 49/2019 z 30. apríla 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 11 Co 448/2017 z 21. februára 2018 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2 Cdo 49/2019 z 30. apríla 2020 **boli porušené** základné práva sťažovateľov vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2 Cdo 49/2019 z 30. apríla 2020 a rozsudok Krajského súdu v Košiciach č. k. 11 Co 448/2017 z 21. februára 2018 **zrušuje a v e c v r a c i a** Krajskému súdu v Košiciach na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky a Krajský súd v Košiciach **s ú p o v i n n é** spoločne a nerozdielne nahradiť sťažovateľom trovy konania **678,30 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia ústavnou sťažnosťou doručenu Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 14. októbra 2020 namietali porušenie svojho základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 11 Co 448/2017 z 21. februára 2018 (ďalej len „napadnutý rozsudok odvolacieho súdu“) a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 2 Cdo 49/2019 z 30. apríla 2020 (ďalej len „napadnuté uznesenie dovolacieho súdu“). V sťažnosti navrhli, aby ústavný súd napadnuté uznesenie dovolacieho súdu a napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil, vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie a uložil povinnosť uhradiť trovy konania pred ústavným súdom. Zároveň sa domáhajú, aby ústavný súd odložil vykonateľnosť napadnutého rozsudku až do právoplatného skončenia konania vo veci samej.

2. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdenie sťažovateľov, že napadnutým rozsudkom odvolacieho súdu a napadnutým uznesením dovolacieho súdu došlo k porušeniu ich označených práv.

3. Sťažovatelia k priebehu napadnutého konania pred všeobecnými súdmi uviedli, že boli žalovanou stranou v konaní o určenie, že v žalobe identifikované nehnuteľnosti patria do dedičstva po nebohom [REDAKOVANÉ] zomrelom v roku 1999 (ďalej len „poručiteľ“). Žalovaní v konaní na svoju obranu uviedli, že predmetné nehnuteľnosti nadobudol sťažovateľ [REDAKOVANÉ] ako syn poručiteľa na základe darovacej zmluvy v roku 1980. O uvedenom svedčí notárska zápisnica o vydržaní predmetných nehnuteľností spísaná notárom [REDAKOVANÉ] z 28. februára 2000 (ďalej len „notárska zápisnica o vydržaní“), ktorú aj predložili v konaní. Časť týchto nehnuteľností bola následne zmluvne prevedená na synov žalovaného [REDAKOVANÉ] (zvyšní sťažovatelia, pozn.). Žalobcovia v konaní (sestry obdarovaného žalovaného, pozn.) tvrdili, že predmetné nehnuteľnosti neboli predmetom dedičského konania po poručiteľovi, o darovaní nemajú vedomosť a o nadobudnutí nehnuteľností žalovanými sa dozvedeli až následne. Popierajú tvrdenia žalovaného, že došlo k darovaniu, a notársku zápisnicu o vydržaní považujú za nepravdivú a nezodpovedajúcu skutočnosti. Okresný súd Košice-okolie ako súd prvej inštancie o žalobe žalobkýň rozhodol tak, že rozsudkom [REDAKOVANÉ] z 5. decembra 2013 (ďalej len „rozsudok súdu prvej inštancie“) jej v plnom rozsahu vyhovel a určil, že predmetné nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiteľovi. Sťažovatelia proti rozsudku súdu prvej inštancie podali odvolanie, v ktorom namietali nesprávne právne posúdenie a dokazovanie. Tvrdili, že došlo k neprípustnému preneseniu dôkazného bremena, keď súd dospel k záveru, že sťažovatelia ničím nepreukázali existenciu darovacej zmluvy, ako aj ničím nepreukázali existenciu zákonných podmienok vydržania, ktoré boli obsahom notárskej zápisnice o vydržaní. Sťažovatelia v odvolaní ďalej tvrdili, že došlo k neprípustnej zmene samotného návrhu v rozpore so zákonom, bola im odňatá možnosť konať

pred súdom, keďže im nebolo umožnené predniesť záverečnú reč. Tvrdili, že spor rozhodla zaujatá sudkyňa, ktorá bola v minulosti kolegyňou [REDAKOVANÉ]. Krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie, keď v odôvodnení dospel k záveru, že rozhodnutie je vecne správne, dostatočne odôvodnené a odvolacie dôvody neboli naplnené. V odôvodnení napadnutého rozsudku krajský súd konštatoval, že k zmene žaloby došlo v súlade s právnymi predpismi. K námietke zaujatosti sudkyne uviedol, že bola prednesená až v odvolaní a nespĺňa náležitosti námietky zaujatosti. Pokiaľ ide o námietku odňatia možnosti konať pred súdom, vyhodnotil ju ako nedôvodnú, pretože sťažovatelia mali v priebehu konania dostatočný priestor vyjadriť sa k vykonanému dokazovaniu, zaujať stanovisko a prezentovať ho.

4. Sťažovatelia proti napadnutému rozsudku podali dovolanie, ktorého prípustnosť založili na dôvodoch podľa § 420 písm. b), e) a f) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“). Namietali, že jedna zo žalobkýň už v čase podania žaloby nemala procesnú subjektivitu, keďže zomrela pred podaním žaloby, a preto mal súd žalobu zamietnuť. Opätovne poukázali na to, že vo veci rozhodla zaujatá sudkyňa. Zároveň namietali nedostatočnosť a arbitrárnosť rozsudku odvolacieho súdu, ktorý sa nevysporiadal s rozhodnými skutočnosťami podstatnými pre rozhodnutie. Namietali tiež kvalitu hodnotenia dôkazov, z ktorého nebolo zrejmé, na základe ktorých dôkazov súd rozhodol, ako sa vysporiadal s existenciou notárskej zápisnice a na základe čoho dospel k záveru, že sťažovatelia nenadobudli vlastnícke právo k predmetným nehnuteľnostiam.

5. Najvyšší súd o dovolaní sťažovateľov rozhodol napadnutým uznesením, v ktorom konštatoval, že nezistil existenciu ani jedného z označených dôvodov prípustnosti dovolania. K dôvodu podľa § 420 písm. b) CSP uviedol, že krajský súd sa s uvedenými skutočnosťami vysporiadal, keď konštatoval, že súd konanie vo vzťahu k zomrelej riadne procesne súladným spôsobom zastavil a pokračoval ďalej v konaní s okruhom dedičov, ktorí už boli účastníkmi konania, preto najvyšší súd konštatoval, že tento dôvod prípustnosti dovolania nebol daný. Pokiaľ ide o námietku zaujatosti sudkyne súdu prvej inštancie, najvyšší súd uviedol, že námietka bola vznesená oneskorene a neobsahovala náležitosti námietky zaujatosti podľa zákona, preto dospel k záveru, že ani tento dôvod prípustnosti dovolania nie je daný. Pokiaľ ide o dôvod prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP, najvyšší súd poukázal na ustálenú judikatúru najvyššieho súdu, predovšetkým na judikáty R 129/1999, R 111/1998 a R 2/2016, pričom zaujal stanovisko, že prípustnosť dovolania podľa označeného dôvodu nezakladá to, že rozhodnutie odvolacieho súdu (prípadne) spočíva na nesprávnych záveroch (R 54/2012 a R 24/2017). Vychádzajúc z uvedeného, dospel k záveru, že sťažovatelia neopodstatnene namietali existenciu vady v zmysle § 420 písm. f) CSP.

6. Sťažovatelia v sťažnosti namietajú, že okresný súd pripustil zmenu žaloby niekoľko mesiacov pred rozhodnutím vo veci samej, na základe uznesenia, ktoré neobsahuje žiadne dôvody. V tejto súvislosti poukázali na to, že pôvodný návrh smeroval k určení, že predmetné nehnuteľnosti patria do dedičstva iných osôb (rodiča poručiteľa, pozn.), čo malo nepochybne aj vplyv na vecnú legitímáciu v spore, ktorú však súd vôbec neskúmal. Pokiaľ ide o posúdenie otázky namietanej zaujatosti sudkyne súdu prvej inštancie, sťažovatelia vyslovili názor, podľa ktorého „keď je sudca raz zaujatý, nemôže túto zásadnú skutočnosť zamaskovať za nevyužitie námietky zaujatosti sťažovateľmi včas“. Sťažovatelia ďalej namietali, že vo veci konajúce súdy svojvoľne vykonali dokazovanie, svoje rozhodnutie opreli len o výpoveď žalobcu,

pričom sa arbitrárne vysporiadali s existenciou a povahou notárskej zápisnice o vydržaní, ktorá svedčila o nadobudnutí vlastníckeho práva v prospech sťažovateľov, a naopak, obrátili dôkazné bremeno v rozpore s pravidlami formálnej logiky a konštatovali, že práve sťažovatelia nepreukázali darovanie ani zákonné podmienky vydržania. Tieto nedostatky odôvodnenia rozsudku súdu prvej inštancie neodstránil preskúmateľným spôsobom ani krajský súd ako odvolací súd, ktorý sa len stotožnil s vecnou správnosťou rozsudku súdu prvej inštancie. Sťažovatelia tieto námietky uplatnili aj v dovolaní a podľa ich názoru zakladali aj nimi označený dôvod prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP. Najvyšší súd v reakcii na tieto námietky konštatoval, že sťažovateľmi namietaná arbitrárnosť v dokazovaní a nepreskúmateľnosť a nedostatočnosť dôvodov odôvodnenia napadnutého rozsudku krajského súdu nepredstavuje označený dôvod prípustnosti dovolania, pretože z odôvodnenia napadnutého rozsudku v spojení s odôvodnením rozsudku súdu prvej inštancie dostatočným spôsobom vyplýva, ako vo veci konajúce súdy dospeli k svojim záverom.

7. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 169/2021-43 z 31. marca 2021 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľov v celom rozsahu a zároveň vyhovel návrhu na odklad vykonateľnosti napadnutého rozsudku krajského súdu.

8. Následne ústavný súd 13. apríla 2021 vyzval krajský a najvyšší súd na vyjadrenie sa k vecnej stránke prijatej ústavnej sťažnosti a oznámenie, či súhlasí s upustením od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti. V ten istý deň zároveň upovedomil zúčastnené osoby [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] o práve vyjadriť sa k prijatej sťažnosti.

II.

Vyjadrenie krajského súdu, najvyššieho súdu, zúčastnených osôb a replika sťažovateľov

II.1. Vyjadrenie krajského súdu:

9. Vyjadrenie krajského súdu č. k. 1SprV 259/2021 z 26. apríla 2021 bolo ústavnému súdu doručené v rovnaký deň. Krajský súd vo svojom vyjadrení vyslovil súhlas s upustením od ústneho pojednávania vo veci a v podstatnom k námietke pripustenia zmeny žaloby uviedol, že *„Jediným zákonným kritériom pre pripustenie takejto zmeny je, aby výsledky dovtedajšieho konania mohli byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe. Sťažovatelia však nedostatok tejto podmienky pre pripustenie zmeny žaloby súdu prvej inštancie nevytýkajú, a preto svojou sťažnosťou nevytvárajú materiálny priestor na polemiku o vecnej správnosti zmieňovaného procesného rozhodnutia...“*. K námietke nesprávneho prenosu dôkazného bremena a existencii notárskeho osvedčenia o vydržaní krajský súd uviedol, že *„treba tejto verejnej listine pripisovať dôkazný význam v smere predpokladanej pravdivosti pokiaľ sa nepreukáže opak len vo vzťahu k tej skutkovej okolnosti, ktorú notárska zápisnica naozaj osvedčovala. Touto skutočnosťou je v danom prípade to, že sťažovateľ [REDAKOVANÉ] urobil pred notárom vyhlásenie o vydržaní a nie to, že toto vyhlásenie zodpovedalo skutočnosti a zákonu, teda že k vydržaniu naozaj došlo, ako sa mylne domnievajú (por. napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 MCdo 24/2008 z 21. decembra 2009.“*. K námietke sťažovateľov, že vec na súde prvej inštancie prejedнала a rozhodla zaujatá sudkyňa, krajský súd uviedol, že *„sťažovateľmi uvádzaná osobná známosť*

konajúcej sudkyne so sťažovateľom [REDAKOVANÉ] sama o sebe nie je právnou praxou aprobovaným dôvodom vylúčenia sudcu z prejednávania a rozhodnutia veci a už vôbec nesignalizuje, aby v jej dôsledku bola nestrannosť narušená práve v neprospech sťažovateľov“. Vychádzajúc z uvedeného, krajský súd považoval sťažnosť sťažovateľov za neopodstatnenú.

II.2. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Vyjadrenie najvyššieho súdu č. k. KP 3/2021-203, Cpj 94/2021 z 21. apríla 2021 bolo ústavnému súdu doručené 4. mája 2021. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení uviedol, že ponecháva rozhodnutie o sťažnosti na úvahe ústavného súdu a súhlasí s upustením od ústneho pojednávania. K vyjadreniu najvyššieho súdu bolo zároveň pripojené vyjadrenie predsedníčky senátu, ktorá v podstatnom uviedla, že najvyšší súd „sa vyčerpávajúco vyporiadal so všetkými námietkami uvedenými v dovolaní“. V súvislosti s namietanou vadou podľa § 420 písm. f) CSP odkázala na body 22 až 33 odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu a osobitne poukázala na rozhodnutie najvyššieho súdu „R 2/2016, podľa ktorého nedostatky v odôvodnení rozhodnutia zakladajú tzv. zmätočnú vadu podľa § 237 ods. 1 písm. f) O. s. p. len výnimočne. Uvedený judikát je podľa názoru predsedníčky senátu aktuálny aj za účinnosti CSP a v danom prípade dovolací súd po preskúmaní veci túto výnimočnosť nezistil...“.

II.3. Vyjadrenie zúčastnených osôb:

11. Právny zástupca zúčastnených osôb na výzvy ústavného súdu reagoval podaním doručeným 26. apríla 2021. V podstatnom uviedol, že dovolací súd podľa zúčastnených osôb rozhodol relevantne, keď sa náležite vysporiadal so všetkými námietkami sťažovateľov, ktoré boli uvádzané „duplicitne už v prvostupňovom i odvolacom konaní“. V obdobnej veci zúčastnených osôb a sťažovateľa [REDAKOVANÉ] totožne rozhodoval najvyšší súd o dovolaní sťažovateľa v spore vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 14 C 82/2009 a dovolanie odmietol uznesením č. k. 4 Cdo 855/2015 z 17. marca 2016. Aj v uvedenom konaní sťažovateľa svoje vlastnícke právo odvádzali od obdobnej notárskej zápisnice z roku 2000, v ktorom „už boli podmienky pre osvedčenie vlastníckeho práva vydržaním redukované“. V danom prípade „na spochybnenie notárskej zápisnice nemuseli na rozdiel od ústavnej sťažnosti zúčastnené osoby predložiť žiadne písomné listiny, keďže to nevyplýva ani z C. s. p. a navyše formálne i obsahové vady tejto zápisnice boli v konaní jednoznačne potvrdené“.

II.4. Replika sťažovateľov:

12. Právny zástupca sťažovateľov sa k stanoviskám krajského súdu a najvyššieho súdu vyjadril podaním doručeným 26. mája 2021, v ktorom zotrval na dôvodnosti podanej sťažnosti a vyjadril názor, že argumentácia v nich uvádzaná žiadnym relevantným spôsobom nevyvrátila tvrdenia a právne závery prezentované sťažovateľmi v podanej ústavnej sťažnosti.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

13. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou, stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

14. Vychádzajúc z podstaty námietok sťažovateľa, ústavný súd konštatuje, že zásadne nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie práva s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/01, III. ÚS 391/09). Ústavný súd nevykladá iné ako ústavné zákony, a preto preskúmava len to, či orgán verejnej moci ten-ktorý zákon nevyložil spôsobom, ktorý je svojvoľný (arbitrárny) alebo ústavne neudržateľný pre zjavné pochybenia alebo omyly v posudzovaní obsahu takýchto právnych úprav (II. ÚS 348/08).

15. Arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

16. Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa tvrdí, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy).

17. Všeobecný súd by mal vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení svojho rozhodnutia dbať tiež na to, aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako ako závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že práve tieto súdy majú poskytovať v civilnom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (obdobne napr. IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04, III. ÚS 117/07, III. ÚS 332/09).

18. Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodiť z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Z týchto hľadísk preto posudzoval ústavný súd aj sťažovateľom napadnuté rozhodnutie všeobecného súdu.

19. Ústavný súd po preskúmaní obsahu napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, napadnutého rozsudku odvolacieho súdu a dotknutého súdneho spisu (vyžiadaného ústavným súdom a doručeného 27. septembra 2021, pozn.), ústavnej sťažnosti a jej príloh dospel k záveru,

že sťažovatelia dôvodne namietali porušenie svojich označených práv napadnutými rozhodnutiami všeobecných súdov.

K napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu

20. Najvyšší súd podľa názoru ústavného súdu pri posúdení dôvodnosti namietanej vady zakladajúcej dôvod zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP v prejednávanej veci opätovne siahol po judikátoch, ktoré už boli opakovane predmetom kritiky ústavného súdu (m. m. II. ÚS 120/2020, IV. ÚS 372/2020, II. ÚS 419/2021, II. ÚS 426/2021).

21. Ústavný súd v tejto súvislosti zastáva názor, že nedostatočná kvalita súdneho rozhodnutia, ktorého odôvodnenie nezodpovedá procesným požiadavkám práva na spravodlivý proces, môže byť predmetom dovolacieho prieskumu v rámci uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP (IV. ÚS 154/2020, IV. ÚS 167/2020, IV. ÚS 447/2020).

22. Ústavný súd preto konštatuje, že sa nemôže stotožniť s časťou odôvodnenia napadnutého uznesenia poukazujúcou na ustálenú judikatúru (R 129/1999 a rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 6/2014, 3 Cdo 38/2015, 5 Cdo 201/2011, 6 Cdo 90/2012 a ďalšie), ktorá kladie neprimeraný dôraz na jedinú časť textu „nesprávnym procesným postupom“, pod ktorým rozumie len faktickú činnosť predchádzajúcu vydaniu rozhodnutia v takom rozsahu, že arbitrárnosť odôvodnenia odvolacieho rozsudku považuje za dôvod prípustnosti dovolania len pri úplnej absencii dôvodov (pozri R 2/2016). Dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP v celosti znie: „Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.“ V súvislostiach tohto vymedzenia je kľúčovým pre posúdenie prípustnosti dovolania iný pojem ako procesný postup, a to „právo na spravodlivý proces“ so všetkými jeho obsahovými atribútmi a garanciami v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a ústavného súdu. Jednou z garancií obsiahnutých v pojme práva na spravodlivý proces je aj celkom nepochybné právo účastníka na riadne odôvodnenie rozhodnutia, nielen na uvedenie „aspoň nejakých“ dôvodov, ale dostatočných argumentov reagujúcich na relevantné námietky odvolateľa zrozumiteľným a presvedčivým spôsobom. K naplneniu tohto dovolacieho dôvodu preto nedochádza len úplnou absenciou odôvodnenia, ale aj jeho nedostatočnosťou alebo nezrozumiteľnosťou, či svojvoľnosťou.

23. Striktné oddelovanie procesného postupu súdu a rozhodnutia, ktorý je jeho sumárom a výsledkom, nie je ústavne udržateľným konceptom, pretože celý faktický procesný postup súdu a naň nadväzujúci myšlienkový pochod hodnotenia skutkového stavu a jeho subsumovania pod relevantnú právnu normu je stelesnený v odôvodnení rozhodnutia súdu a práve cez odôvodnenie rozhodnutia musí byť preskúmateľný (pozri aj nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 120/2020 z 21. januára 2021, body 37 až 41).

24. Pokiaľ najvyšší súd nereflektuje na tieto výhrady ústavného súdu a pri posudzovaní dôvodnosti namietaného dôvodu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP aj naďalej neprimerane zužuje svoj prieskum len na procesnú stránku veci, pričom sa odmieta zaoberať arbitrárnosťou záverov odvolacieho súdu z vecného hľadiska, a táto je takej intenzity, že je možné konštatovať nedostatočnosť odôvodnenia v tej miere, že nedáva relevantné a konzistentné odpovede na základné otázky súvisiace s predmetom ochrany, dopúšťa sa tak arbitrárnosti, ktorá zároveň zakladá

aj porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (napr. IV. ÚS 115/03, III. ÚS 119/03, III. ÚS 209/04). Ústavný súd pri takomto nazeraní na obsah garancií spravodlivého procesu považuje odvolávanie sa na závery uvedené v stanovisku R 2/2016 za nedostačujúce, reštriktívne a prekonané z hľadiska štandardov posudzovania naplnenia kritérií práva na spravodlivý proces, a tým aj posudzovania existencie vady podľa § 420 písm. f) CSP.

25. Z obsahu odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu vyplýva, že s námietkou sťažovateľov o chaotickom dokazovaní a nevykonaní žiadneho relevantného dokazovania v súvislosti s nesprávnym určením dôkazného bremena (proces dokazovania) poukázal na viaceré rozhodnutia najvyššieho súdu, ktoré sa zaoberali vymedzením označenej vady konania podľa § 237 ods. 1 „Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), a teda boli logicky prijaté ešte pred účinnosťou Civilného sporového poriadku. V zmysle týchto rozhodnutí najvyššieho súdu aj keď súd v procese dokazovania nevykoná dokazovanie určitým dôkazným prostriedkom spôsobom, ktorý predpisuje zákon, dochádza taktiež „len“ k tzv. inej, v § 237 ods. 1 OSP neuvedenej vade (sp. zn. 3 Cdo 266/2009). V nadväznosti na to dospel k záveru, že tieto sú aj po novej právnej úprave Civilného sporového poriadku aktuálne a nezakladajú prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. f) CSP, preto túto námietku sťažovateľov považoval za nedôvodnú (bod 27 odôvodnenia napadnutého uznesenia dovolacieho súdu). V nadväznosti na to na námietku sťažovateľov týkajúcu sa nedostatočného a nepresvedčivého odôvodnenia rozhodnutia dovolacieho súdu najvyšší súd akcentoval právnu vetu zjednocujúceho stanoviska najvyššieho súdu R 2/2016 a dospel k záveru, že v danom prípade obsah spisu nedáva žiadny podklad na uplatnenie druhej vety stanoviska R 2/2016, keď konštatoval primeranosť odôvodnenia prijatých právnych záverov s uvedením podstatných dôvodov, aplikovaných ustanovení, ako aj právnych úvah, ktorými sa pri rozhodovaní riadil (body 30, 31 odôvodnenia napadnutého uznesenia dovolacieho súdu).

26. Ústavný súd považuje túto argumentáciu skoršími rozhodnutiami najvyššieho súdu, ktoré sa týkajú vymedzenia vady podľa § 237 ods. 1 OSP s odvolaním sa na tzv. „inú vadu“, za neaplikovateľnú pri vymedzení a posudzovaní vady podľa § 420 písm. f) CSP, keďže nový procesný predpis je koncipovaný rozdielne a tzv. „inú vadu“ nenormuje.

27. Vychádzajúc z uvedeného, je nutné konštatovať, že najvyšší súd sa arbitrárnym spôsobom odmietol zaoberať námietkami sťažovateľov, ktoré mali zakladať prípustnosť dovolania sťažovateľov podľa § 420 písm. f) CSP z dôvodov, ktoré sú v právnom štáte pri poskytovaní súdnej ochrany v dovolacom konaní neakceptovateľné.

28. Pokiaľ ide o záver najvyššieho súdu, že obsah spisu nedáva podklad na aplikáciu druhej vety stanoviska R 2/2016, ústavný súd po preskúmaní obsahu súdneho spisu sa s týmto paušálnym záverom nevie stotožniť, keďže nedáva žiadnu, tobôž nie uspokojivú odpoveď na zásadnú námietku dovolateľa o obrátení dôkazného bremena, keďže rozsudok súdu prvej inštancie, ako aj krajského súdu sú postavené na neunesení dôkazného bremena sťažovateľov, ktorí existenciu svojho práva odvádzali od notárskej zápisnice o vydržaní, pričom táto námietka rozhodne bola relevantná a kľúčová pre rozhodnutie o odvolaní.

29. Ústavný súd tak dospel k záveru, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

30. Pokiaľ ide o posúdenie ostatných námietok sťažovateľov údajne zakladajúcich prípustnosť ich dovolania podľa § 420 písm. b) a e) CSP, ústavný súd považoval závery najvyššieho súdu o neexistencii týchto namietaných väd zmätočnosti napadnutého rozsudku krajského súdu za dostatočne odôvodnené, pričom nezistil, že by tieto závery neboli zároveň aj ústavne konformné.

31. V súvislosti s námietkou nedostatku procesnej subjektivity pôvodnej žalobkyne ústavný súd, vychádzajúc z obsahu spisu a následných procesných úkonov súdu prvej inštancie, ako aj zo spôsobu vysporiadania sa s uvedenou procesnou situáciou vo väzbe na dôvody uvedené v napadnutom uznesení dovolacieho súdu (ktorý odkázal a citoval relevantnú časť odôvodnenia krajského súdu) považoval závery najvyššieho súdu za dostatočne odôvodnené a ústavne konformné. Aj podľa názoru ústavného súdu bolo potrebné túto vadu považovať za odstránenú už v priebehu konania na súde prvej inštancie, preto námietka sťažovateľov je v tomto smere neopodstatnená.

32. Pokiaľ ide o existenciu namietanej vady podľa § 420 písm. e) CSP spočívajúcej v tom, že na súde prvej inštancie mala rozhodovať vylúčená sudkyňa, je nutné konštatovať, že táto námietka bola vznesená zjavne oneskorene a špekulatívne, po rozhodnutí súdu prvej inštancie. V tomto smere ústavný súd poukazuje na skutočnosť, že právo na zákonného sudcu je upravené samostatne v čl. 48 ods. 1 ústavy, pričom sťažovatelia vo svojej ústavnej sťažnosti porušenie tohto základného práva podľa ústavy ani len nenavrhlí vysloviť. Ústavný súd ju preto považoval len za súčasť argumentácie vo vzťahu k namietanému porušeniu práva na spravodlivé súdne konania podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (jeho komponentu práva na nestranný súd). V tejto súvislosti ústavný súd konštatuje, že právo na nestranný súd, resp. základné právo na zákonného sudcu nie je možné považovať za absolútne právo, tak ako ho vnímajú sťažovatelia, ale možno sa ho dovolávať len za podmienok ustanovených zákonom. Ústavný súd v okolnostiach veci dospel k záveru, že najvyšší súd sa námietkou dostatočne zaoberal a riadne ústavne konformným spôsobom vyporiadal (body 15 až 21 odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu).

33. Sťažovatelia zároveň namietali aj porušenie svojich hmotných práv podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu. Ústavný súd, vychádzajúc zo zistenia porušenia procesných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu, konštatuje, že neposkytnutie súdnej ochrany v požadovanej kvalite mohlo mať vplyv aj na hmotnoprávne postavenie sťažovateľov. Preto dospel k záveru, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu boli porušené aj označené práva sťažovateľov hmotnoprávnej povahy. Keďže napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu základných práv sťažovateľov, ústavný súd ho zrušil (bod 1 výroku nálezu).

K napadnutému rozsudku odvolacieho súdu

34. Vychádzajúc zo záveru, že najvyšší súd nedal ústavne konformné odpovede na dôležité otázky súvisiace s predmetom ochrany, lepšie povedané odmietol sa nimi zaoberať a vyhodnotil ich ako nespôsobilé založiť prípustnosť dovolania, a preto aj nedôvodné s odkazom na už citovanú,

prekonanú a neaplikovateľnú judikatúru najvyššieho súdu, ústavný súd konštatuje, že za danej situácie sťažovateľ nedostal zo strany najvyššieho súdu relevantné odpovede na svoje výhrady vo vzťahu k napadnutému rozsudku odvolacieho súdu. Toto zistenie vedie ústavný súd ku konštatovaniu, že v okolnostiach posudzovanej veci sa neaktivoval princíp subsidiarity, ktorý by neumožňoval ústavnému súdu posúdiť aj ústavnú udržateľnosť napadnutého rozsudku odvolacieho súdu.

35. Ústavný súd preto pristúpil aj k posúdeniu ústavnej udržateľnosti napadnutého rozsudku odvolacieho súdu. Po preskúmaní odôvodnenia napadnutého rozsudku odvolacieho súdu (ktorý v spojení s odôvodnením rozhodnutia súdu prvej inštancie tvorí jeden celok) a obsahu súdneho spisu dospel k týmto záverom:

36. Okresný súd po vykonaní dokazovania v odôvodnení svojho rozsudku dospel k nosnému záveru, že sťažovatelia napriek predloženej notárskej zápisnici o vydržaní nepreukázali, že splnili predpoklady na vydržanie nehnuteľností (pozri s. 7 rozsudku súdu prvej inštancie). S týmto odôvodnením a právnym posúdením veci sa stotožnil aj krajský súd, ktorý konštatoval, že „žalovaný (sťažovateľ [REDAKOVANÉ], pozn.) žiadnymi dôkazmi nepreukázal, že nadobudol spoluvlastnícke podiely k nehnuteľnostiam darovacou zmluvou, takisto nenavrhol dôkazy preukazujúce splnenie zákonom stanovených podmienok pre vydržanie spoluvlastníckych podielov k sporným nehnuteľnostiam, a teda žalovaní neunesli svoje dôkazné bremeno (§ 120 ods. 1 O. s. p.)“ (bod 42 odôvodnenia napadnutého rozsudku odvolacieho súdu).

37. V zmysle svojej judikatúry považuje ústavný súd za protiústavné a arbitrárne tie rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo aj celkom nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06).

38. Záver okresného súdu podľa názoru ústavného súdu nezodpovedá obsahu spisu a je založený na mylnom predpoklade, v dôsledku čoho súd prvej inštancie zle vyhodnotil presun dôkazného bremena a nesprávne konštatoval neunesenie dôkazného bremena sťažovateľmi. Pokiaľ sťažovatelia ako žalovaní, ktorí v čase podania žaloby o určenie, že sporné nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručníkovi, boli evidovaní ako vlastníci sporných nehnuteľností v katastri nehnuteľností a v konaní na svoju obranu predložili notársku zápisnicu, ktorá osvedčovala vydržanie sporných nehnuteľností, bolo v zmysle teórie dokazovania na žalobcoch, aby preukázali opak. Pokiaľ vo veci konajúce súdy za danej dôkaznej situácie bez ďalšieho dospeli k záveru, že sťažovatelia neunesli dôkazné bremeno, tento záver je potrebné hodnotiť ako nelogický a arbitrárny zároveň.

39. Ústavný súd v tomto smere poukazuje na skutočnosť, že vo veci konajúce súdy nekonštatovali, ani sa nezaoberali otázkou, či predmetná notárska zápisnica o vydržaní obsahuje všetky náležitosti verejnej listiny, alebo nie, preto nie je ani možné dospieť k inému záveru, že vo veci konajúce súdy akceptovali jej zákonnosť, teda povahu tejto listiny ako verejnej. Napriek uvedenému okresný súd, ako aj krajský súd notársku zápisnicu o vydržaní nepovažovali za dostatočný dôkaz preukazujúci vydržanie sporných nehnuteľností.

40. Ústavný súd už v súvislosti s dôkazným bremenom a povahou listín predkladaných v konaniach pred všeobecnými súdmi konštatoval, že na rozdiel od verejnej listiny, kde dôkazné bremeno spočíva na tom, kto popiera jej správnosť, pri súkromnej listine postačuje „formálne“ popretie

jej správnosti druhým účastníkom, aby nastúpila dôkazná povinnosť a dôkazné bremeno toho, kto takúto listinu predložil ako dôkaz (m. m. I. ÚS 169/2015).

41. Notárska zápisnica o vydržaní mala v zmysle § 3 ods. 3 zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v platnom znení v rozhodnom čase (ďalej len „notársky poriadok“) povahu verejnej listiny, ktorá v zmysle § 134 OSP (v súčasnosti rovnako § 205 CSP) potvrdzuje pravdivosť toho, čo sa v nej osvedčuje alebo potvrdzuje, ak nie je dokázaný opak. Pokiaľ vo veci konajúce súdy obrátili dôkazné bremeno tak, že od predkladateľa notárskej zápisnice požadovali, aby preukázal skutočnosti, ktoré notárska zápisnica osvedčuje, protizákonne zaťažili stranu konania dôkazným bremenom, ktoré v zmysle zákona zaťažovalo protistranu z dôvodu prezumpcie správnosti v notárskej zápisnici osvedčených skutočností. V nadväznosti na uvedené je potom potrebné považovať záver vo veci konajúcich súdov, že strana, ktorá v konaní predložila notársku zápisnicu, neunesla dôkazné bremeno (pretože nepreukázala splnenie podmienok vydržania, ktoré notárska zápisnica osvedčovala) za arbitrárny a protizákonný zároveň.

42. Navyše, ústavný súd po preskúmaní obsahu súdneho spisu konštatuje, že vo veci konajúce súdy ignorovali závažné skutočnosti podstatné pre rozhodnutie ako také, vyplývajúce z verejnej listiny, ktorá tvorí obsah súdneho spisu (pozri č. l. 140 a nasl. súdneho spisu Okresného súdu Košice- okolie 14 C 205/2006). Tou verejnou listinou je uznesenie Štátneho notárstva v Košice-mesto č. k. D 736/63-16 z 22. februára 1964, v zmysle ktorej vlastníctvo nehnuteľností v minulosti zapísaných v [REDAKOVANÉ] bolo predmetom dedičstva po [REDAKOVANÉ] (otec poručiťa, pozn.), pričom jeho syn [REDAKOVANÉ] sa spolu s ostatnými dedičmi pokonali tak, že pozostalosť (vrátane označených a zapísaných v [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] mala byť odovzdaná výlučne [REDAKOVANÉ] (súrodenec [REDAKOVANÉ], pozn.). Napriek uvedenému vo veci konajúce súdy určili, že aj tieto nehnuteľnosti v minulosti vedené v [REDAKOVANÉ] patria do dedičstva po nebohom [REDAKOVANÉ] ako poručiťovi, hoci v zmysle označenej dedičskej dohody sa vlastníckeho nároku na tieto nehnuteľnosti vzdal v prospech iného súrodenca, preto je vylúčené, aby tieto patrili do dedičstva po poručiťovi, tak ako to určil súd prvej inštancie.

43. Ústavný súd tak jednoznačne dospel k záveru, že napadnutým rozsudkom krajského súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľov ako hmotnoprávných, tak aj procesnoprávných (bod 1 výroku nálezu). Napadnutý rozsudok krajského súdu ústavný súd preto zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu).

44. V ďalšom postupe je krajský súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde), ktorého nerešpektovanie bez relevantného odôvodnenia je samo osebe dôvodom na opätovné zrušenie rozhodnutia. Krajský súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

IV. Trovy konania

45. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania. Právny zástupca sťažovateľa si nárok na náhradu trov konania uplatnil.

46. Ústavný súd priznal trovy konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom podľa § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) pozostávajúce z odmeny advokáta za dva úkony právnej služby. Za úkony uskutočnené v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) patrí odmena v sume dvakrát po 181,17 eur a režijný paušál v sume dvakrát po 10,87 eur. Tá sa v zmysle § 13 ods. 2 vyhlášky zníži o 50 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb. Vzhľadom na uvedené odmena za jeden úkon právnej služby v prípade zastupovania troch osôb predstavuje sumu 271,76 eur. Za vyjadrenie právneho zástupcu k stanovisku krajského a najvyššieho súdu doručené 26. mája 2021 ústavný súd odmenu nepriznal, keďže neobsahovalo žiadne nové skutočnosti ani argumentáciu. Trovy konania tak spolu predstavujú sumu 565,25 eur. Právny zástupca sťažovateľov je platcom dane z pridanej hodnoty, preto sa trovy zvyšujú o 20 % na sumu 678,30 eur (bod 3 výroku nálezu).

47. Priznanú náhradu trov konania sú krajský súd a najvyšší súd povinné zaplatiť spoločne a nerozdielne na účet právneho zástupcu sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP).

48. Toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia poslednému z účastníkov konania (§ 70 ods. 1 zákona o ústavnom súde).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. decembra 2021

**Peter Molnár
predseda senátu**